

Książka poświęcona jest prof. zw. dr hab. Piotrowi Jaworowskiemu, długoletniemu pracownikowi naukowemu Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, z okazji 70-lecia urodzin i 30-lecia pracy naukowo-dydaktycznej. Jest zbiorem obszernych artykułów, których autorami są przedstawiciele ośrodków naukowych Torunia, Warszawy, Wrocławia.

Autorem pierwszego artykułu zatytułowanego "Wybrane problemy przedsiębiorczości na obszarach wiejskich" jest sam jubilat. Przedstawił w nim w przejrzysty sposób jej znaczenie, jako stymulatora różnorodnych działań na wsi. Słusznie zauważono, że przedsiębiorczość może być przemianą ludzkiej energii psychicznej i fizycznej w nowe materialne dobra i usługi oraz efektywnym przystosowaniem się do nowych reguł gospodarowania. Jej rozwój związany jest postulatem interwencji rynkowej państwa.

Na uwagę szczególną zasługują artykuły poświęcone znaczeniu problematyki wiejskiej w polityce regionalnej Polski. Zaliczyć można do nich opracowanie Stanisława Urbana na temat planowania strategicznego rozwoju gmin. Autor słusznie zauważył, że powinno uwzględniać się w nim mocne strony społeczności lokalnej i środowiska, co pozwoli uniknąć przyszłych zagrożeń oraz wykorzystać pojawiające się szanse. Aspekty ekonomiczne w polityce regionalnej zostały silnie zaznaczone w dwóch artykułach Marka Zarębskiego.

W pierwszym z nich poddano dokładnej analizie zagadnienie stopnia wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich regionu konińskiego. Jest on niski i bardzo niski, a najwyższy osiągnęły gminy które nie zostały zdominowane przez przemysł.

W następnym artykule przedstawiono bariery rozwoju gmin w Polsce, w oparciu o badania ankietowe wśród respondentów pochodzących z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Zaliczono do nich: brak kapitału, położenie gminy, infrastrukturę, inicjatywę władz gminnych, przedsiębiorczość, dodatkową działalność usługową, dodatkową działalność produkcyjną. Natomiast Kazimierz Pałasz scharakteryzował czynniki decydujące o rozwoju gmin miejskich w Polsce na przykładzie miasta Konina. Zaliczył do nich: wizję rozwoju ujętą w strategii "Konin 2010", politykę finansową sprzyjającą rozwojowi poprzez wzrost nakładów inwestycyjnych oraz bliżej nie sprecyzowaną kreatywność zespołu kierowniczego. W artykule widoczny jest brak refleksji naukowej, o czym świadczy bezkrytyczna pochwała dla działań władz miejskich Konina. Skuteczność ich jest bowiem adekwatna do siły ekonomicznej i etycznej samorządów lokalnych w Polsce.

Następna grupa tematyczna niniejszego opracowania dotyczy oceny stanu wdrażania ekonomicznych postanowień Układu Europejskiego oraz podej-

mowanych przez Polskę przedsięwzięć dostosowawczych w perspektywie członkostwa w UE. Omówiono również motywy przystąpienia Polski do UE, spodziewane korzyści, wypełnianie przez Polskę kryteriów sformułowanych pod adresem aspirujących do Unii kandydatów z Europy Środkowej i Wschodniej, jak również organizację i stopień zaawansowania polskich przedsięwzięć dostosowawczych do wymogów Układu Europejskiego oraz rynku wewnętrznego Unii. Przedstawione one zostały min. w artykule Hanny Godlewskiej pod tytułem "Polskie rolnictwo wobec integracji z UE". Mimo, że w tekście zaledwie sformułowano problem, to udało się jednak Autorce uwypuklić najistotniejsze jego treści. Przedstawiono w nim: poziom rolnictwa w Polsce i jego strukturę, regulacje prawne natle porównawczym oraz instytucjonalne podstawy zmian strukturalnych w tej dziedzinie.

Do omawianych spraw nawiązują również dwa artykuły Czesława Sobkowa. W pierwszym zatytułowanym "Obszary wiejskie województwa kujawsko-pomorskiego u progu członkostwa w Unii Europejskiej" przedstawiona została charakterystyka rolnictwa w województwie oraz uwarunkowania strukturalne i społeczne rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich. Zasygnalizowany został również problem infrastruktury technicznej i społecznej na wsi. Słusznym wydaje się wniosek, iż wielofunkcyjność obszarów wiejskich ułatwia pozyskiwanie dochodów zarówno z działalności rolniczej, jak i pozarolniczej. Zagadnienia infrastruktury technicznej Autor rozwinął w następnym artykule (Problem infrastruktury technicznej wsi i rolnictwa w okresie integracji z Unią Europejską). Zwrócono w nim uwagę, że mimo znacznej poprawy w tym zakresie w latach 1975 - 2000, członkostwo w UE wymusza zdynamizowanie zadań.

Problematyce ekonomicznych uwarunkowań rolnictwa zrównoważonego w Polsce poświęcony został artykuł Janusza Hellera. Artykuł ten jest wyjątkowy, jeśli chodzi o dojrzałość przemyśleń i erudycję Autora. Mogą one powstać po latach samodzielnych studiów, żmudnego konstruowania teorii i założeń modelowych, wielokrotnie poddawanych konfrontacji z ciągle uzupełnianą nową wiedzą na dany temat. Słuszny wydaje się być wniosek Autora, że: "Zrównoważony rozwój rolnictwa jest koncepcją (teorią) wniesioną z zewnątrz, a jej główną myślą przewodnią są warunki życia następnych pokoleń. Dotyczy to nie tylko mieszkańców wsi, a raczej ludności miejskiej. Już tylko z tych względów, oczywistym wydaje się, że upowszechnianie tych zasad w praktyce nie może stać się wyłączną domeną metod proponowanych przez neoklasyków. Zarówno bowiem monetaryzm, jak i szkoła racjonalnych zachowań, czy ekonomia podaży, nie dysponują (nie proponują) rozwiązań, które wyczerpywałyby wszystkie uwarunkowania niezbędne dla skutecznej realizacji w praktyce zasad rozwoju rolnictwa zrównoważonego. W tym celu niezbędna jest kompozycja instrumentów proponowanych przez przedstawicieli nurtu neoliberalnego oraz przez zwolenników podejścia popytowego." Z kolei problem zmian w zarządzaniu wieloobszarowymi gospodarstwami rolnymi ciekawie przed-

stawili: Bogdan M. Wawrzyniak i Bolesław Wojtasik. Słusznie zauważono w artykule, że nowi menedżerowie zmuszeni byli odejść od zarządzania dyrektywnego i zacząć stosować nowoczesne metody zarządzania zasobami ludzkimi i majątkiem.

Zagadnienie bezrobocia i jego negatywnych skutków przedstawione zostało w artykule Lecha Pałasza. Autor przedstawił problem bardzo ogólnikowo na podstawie bardzo skąpej literatury liczącej tylko 4 pozycje. Nie wykorzystano podstawowych opracowań m.in. takich autorów jak: Z. Dach, M. Kabaj, L. Kocik, M. Halamska, M. Dziubińska-Michalewicz, J. Wilkin. W podrozdziale *poziom bezrobocie* przedstawiono stopę bezrobocia na wsi w latach 1990-2001. Jest to ewidentne potknięcie warsztatowe Autora (pojęcia te mają różne znaczenia). Przy omawianiu problemu bezrobocia na terenach wiejskich, wypadałoby zwrócić uwagę, że zjawisko to: ma dużą skalę, jest bezrobociem kolektywnym (poczucie zagrożenia dotyczy szerszej zbiorowości), ma rodzinny charakter, jest bezrobociem długotrwałym oraz ma charakter falowy. Również ogólnikowo potraktowano w artykule zagadnienie negatywnych skutków bezrobocia. Wątpliwe wydaje się być stwierdzenie, jakoby na wsi człowiek nie pracujący traktowany jest z pogardą. W środowiskach popegerowskich chyba nie. Bowiem bezrobotny z drugiego bezrobotnego raczej nie szydzi. Na pewno negatywnymi skutkami bezrobocia są: obniżenie poczucia własnej wartości, pozycji społecznej i prestiżu, wzrost izolacji społecznej oraz ograniczanie własnych potrzeb (mamy tutaj do czynienia z tzw. strategią jeża sprowadzającą się do oszczędzania na wszystkim).

Reasumując, praca wydana staraniem pracowników naukowych Katedry Marketingu i Zarządzania Agrobiznesem UMK w Toruniu posiada duże walory poznawcze i praktyczne oraz charakteryzuje się znacznym stopniem złożoności. Układ książki jest właściwy. Tytuły rozpraw zostały sformułowane poprawnie i w pełni odpowiadają treściom w nich zawartych. Ich zawartość merytoryczna świadczy o wysokim poziomie merytorycznym autorów opracowania.

**Zbigniew Jastrzębowski**  
**Politechnika Częstochowska**